

בעניין:

עתירה על-פי חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998

העותרים:

1. עו"ד גלית עופר, מ.ר. 21562

2. עו"ד יותם שלמה, מ.ר. 52717

מהקליניקה לפרקטיקה ומדיניות סביבתית,
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן 52900
טל': 03-5318814; פקס: 03-7384044

- נגד -

המשיב:

המשרד להגנת הסביבה

ע"י ב"כ מפרקליטות מחוז ירושלים,
רחוב מח"ל 7, ת"ד 49333, ירושלים 91493
טל': 02-5419555; פקס: 02-5419581

כתב עתירה

[על-פי חוק חופש המידע, התשנ"ח – 1998]

בית המשפט הנכבד מתבקש לעשות שימוש בסמכותו מכוח סעיף 17 לחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998 (להלן: "החוק") ולהורות על העברת המידע המבוקש כהגדרתו להלן, אל העותרים.

א. הצדדים לעתירה

1. **העותרים** הם עורכי דין העומדים בראש הקליניקה לפרקטיקה ומדיניות סביבתית של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן. הקליניקה עוסקת בסוגיות של מדיניות סביבתית, תוך התמקדות בנושאים של צדק חברתי וסביבתי. הקליניקה מבקשת ליישם את הכלים שנותן המחוקק על מנת להשפיע על המדיניות הסביבתית ברמה מקומית וארצית.

2. **המשיב**, המשרד להגנת הסביבה, הוא הממונה מטעם ממשלת ישראל ועל פי החוק על קידום הגנת הסביבה, דרך ניסוח מדיניות ארצית כוללת ואסטרטגיות פעולה; על מניעת מפגעים סביבתיים; ועל ביצוע החלטות ממשלה וחוקים העוסקים בעניינים הנוגעים לאיכות הסביבה. המשרד מופקד על מתן היתרים והוראות שמטרתם מניעת זיהום מים וקרקעות ודאגה לבריאות הציבור, לרבות מכוח חוק המים, תשי"ט-1959, תקנות המים (מניעת זיהום מים) (תחנות דלק), תשנ"ז-1997 ותקנות רישוי עסקים (תנאים תברואיים בתחנות דלק), התש"ל-1969.

ב. העובדות הדרושות לעתירה

3. ביום 19.03.2013 הגישו העותרים, בשם הקליניקה לפרקטיקה ומדיניות סביבתית, בקשה לקבלת מידע על פי חוק חופש המידע, ביחס למידע שהצטבר על תחנות דלק בארץ בכלל, וביחס לחמש תחנות דלק

בפרט. המידע המבוקש נופל בגדר סעיף 6א לחוק חופש המידע, "מידע על חומרים שנפלטו, שנשפכו, שסולקו או שהושלכו לסביבה". להלן פרטי המידע המבוקש:

3.1. ביחס לחמש תחנות דלק כמפורט במכתב מיום 19.03.2013, כולן באזור השרון ומישור החוף בין חדרה לנתניה – נתבקשו תוצאות הבדיקות, הן שגרתיות והן בדיקות פתע, דיגומים, מדידות וניטורים בתחום זיהום הקרקע, המים והשפכים, אשר נעשו במהלך השנים.

3.2. בנוסף, ביקשו העותרים לקבל את קבצי המידע ששימשו להכנת הדו"ח "ניתוח בדיקות אטימות מכלי דלק וצנרת תת קרקעיים" לשנת 2011, שבוצע על-ידי הטכניון, ומופיע באתר המשרד להגנת הסביבה.

(להלן ביחד: "המידע המבוקש").

• העתק הבקשה מיום 19.03.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח א'**.

4. ביום 23.04.2013 יצרה גב' מיכל ריבלין, הממונה על יישום חוק חופש המידע במשרד המשיב (להלן: "הממונה") קשר טלפוני עם עו"ד הדר יוהס-פלד, ששימשה בתקופה הרלוונטית מנהלת בקליניקה (להלן: "עו"ד יוהס-פלד") על מנת לברר פרטים נוספים על אודות הבקשה, ולדייק את מיקומה וזהותה של אחת מחמש התחנות המבוקשות. הממונה מסרה כי מדובר בחומר רב, כי חלק מהחומר ממילא אמור להיות מפורסם באתר המשרד וכי היא תודיע לעותרים על מועד העלאתו לאתר.

5. ביום 07.05.2013 שלחו העותרים לממונה מכתב תזכורת בדוא"ל ובפקס על אודות הבקשה. במכתב ביקשו לברר את המועדים לקבלת המידע, בהתחשב במועדים הקבועים בחוק.
• העתק המכתב מיום 07.05.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח ב'**.

6. ביום 08.05.2013 התקבל אצל העותרים דוא"ל מאת הממונה, המודיע על הארכת משך הטיפול ב-30 יום נוספים, בהתאם לסמכותה לפי סעיף 7 לחוק. מספר ימים לאחר מכן התקבל אותו המכתב בדואר רשום.
• העתק המכתב מיום 08.05.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח ג'**.

7. ביום 12.06.2013 שלחה עו"ד יוהס-פלד דוא"ל למשיבה, בו ביקשה לברר את מצב הטיפול בבקשה ואת המועד להגשת החומר המבוקש לעיון.
• העתק המכתב מיום 12.06.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח ד'**.

8. ביום 25.08.2013 דיברה עו"ד יוהס-פלד עם הממונה טלפונית. בשיחה זו הסבירה הממונה, כי היא עובדת על איסוף החומר, וכי בתוך כשבוע ימים תסיים את הטיפול בה, כולל העלאת חלק מהחומרים לאתר המשרד המשיב ומתן פירוט על החומרים החסרים.

9. בחלוף חודש וחצי ומשלא התקבלה כל תגובה, שלחה העותרת 1 מכתב תזכורת נוסף.
• העתק המכתב מיום 6.10.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח ה'**.

10. ביום 22.10.2013, חצי שנה לאחר הגשת הבקשה, העבירה הממונה את תגובתה הראשונה בכתב לבקשה. אלא שגם תגובה זו לא כללה התייחסות עניינית כלשהי.

הממונה לא העבירה כל מידע וחומר מהמבוקש, ואף לא מסרה איזה מידע אין בכוונתה להעביר ומדוע.

כל שציינה הממונה הוא כי העיכוב בהעברת המידע המבוקש נגרם בשל מחסור בכוח אדם, שסקרי קרקע מסויימים פורסמו באתר וכן ש"מידע נוסף שהתבקש על ידכם ומצוי ברשותנו מועבר בימים אלו להתייחסות צדדים שלישיים וזאת לפי סעיף 13 לחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998".

- העתק המכתב מיום 22.10.2013 מצ"ב לעתירה זו ומסומן **נספח ו'**.

11. בחלוף חצי שנה ממועד הגשת הבקשה, ולאחר תזכורות חוזרות ונשנות, מבלי שמענה מספק נראה באופן - נאלצים העותרים לפנות לבית-המשפט הנכבד בעתירה זו.

ג. הטיעון המשפטי

12. בשנת 2005 תיקן המחוקק את החוק והוסיף את סעיף 6א, לפיו **רשות ציבורית מחויבת להעמיד לעיון הציבור מידע על איכות הסביבה**, הכולל "מידע על חומרים שנפלטו, שנשפכו, שסולקו או שהושלכו לסביבה". סוג מידע זה אף מודגש בסעיף 9(ב)(6) **כמידע שאינו סוד מסחרי**, ואינו נוגע לעניינים עסקיים או מסחריים שאין לגלותם; משמע, על מידע מסוג זה אין סייג תוכני המאפשר שלא לגלותו.

13. החוק קובע בסעיף 1 את זכותו של האזרח לקבל מידע, ויותר מכך - **חובה פוזיטיבית על הרשויות לספק לציבור את המידע המצוי בידיהן** (עת"מ (תל אביב) 1171/00 **סיגל דוידוב-מוטולה נ' מדינת ישראל - משרד האוצר** (פורסם בנבו) (2001) בעמוד 7 פסקה אחרונה; דבריו של פרופ' זאב סגל בספרו "הזכות לדעת באור חוק חופש המידע", ההוצאה לאור של לשכת עורכי הדין, תש"ס-2000, בעמוד 97).

14. אף הפסיקה הכירה בחשיבות הזכות לקבלת מידע מרשויות הציבור, כנגזרת של חופש הביטוי וכזכות יסוד בשיטת המשפט בישראל (ראו ע"מ 9135/03 **המועצה להשכלה גבוהה נ' הוצאת עיתון הארץ**, פ"ד ס(4) 217 (2006) (להלן: פרשת המועצה להשכלה גבוהה); בג"ץ 509/80 **ארנון יונס נ' מנכ"ל משרד ראש הממשלה**, פ"ד לה(3) 589 (1981), בעמוד 594; בג"ץ 5771/93 **בן ציון ציטרין ואח' נ' שר המשפטים ואח'**, פ"ד מח(1) 661 (1993), בעמוד 673-674; הצעת חוק חופש המידע, התשנ"ז - 1997, ה"ח 2630, התשנ"ז, בעמוד 397; ע"מ 10845/06 **שידורי קשת בע"מ נ' הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו** (פורסם בנבו) (2008) בפסקה 74).

הגנת הסביבה הינה אחד האינטרסים הציבוריים המרכזיים שעל שמירתם מופקד חוק חופש המידע מלכתחילה. ובלשון סעיף 10 לחוק - **טרם סירוב רשות למסור מידע לפי חוק זה, עליה לשקול את העניין הציבורי בגילוי המידע, "מטעמים של שמירה על בריאות הציבור או בטיחותו, או שמירה על איכות הסביבה"**.

15. בעיסוק בתחום הגנת הסביבה, חוק חופש המידע הינו כלי לפיקוח על תקינות פעולותיה של הרשות הציבורית, האמונה על הגנת הסביבה (פרשת המועצה להשכלה גבוהה; בג"ץ 1601/90 **שליט נ' פרס**, פ"ד מד(3) 353 (1990), בעמוד 361; בג"ץ 5133/06 **התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הממונה על השכר והסכמי העבודה במשרד האוצר** (פורסם בנבו) (2008) בעמוד 10)).

16. בנוסף, מסייעת הנגישות המתאפשרת למידע לקידום השוויון, שלטון החוק וזכויות האדם (ראו: עע"ם 398/07 התנועה לחופש המידע נ' מדינת ישראל - רשות המיסים (פורסם בנבו) (2008) בעמוד 17; עתמ (ת"א) 002151/07 אורן שבת נ' עיריית נתניה (11.6.2008)).
17. בימינו, בעידן בו המידע מאוכסן ברובו הגדול במחשבים וברשת וניתן למוצאו במאגרי המידע "בלחיצת כפתור בלבד", המצאת המידע לפי בקשה אינה מהווה נטל על הרשות הציבורית. ראו עת"מ 35364-04-10 גרימברג נ' עיריית פתח תקווה (16.12.2010), פסקה ד:
- "...כאשר מערכות מיחשוב המכילות מאגרי מידע נמצאות בתשתית פעילותן של כל ארגון, ובכלל זה כל רשות ציבורית, אין בדרך כלל יסוד לטענה שהמערכות הללו אינן מסוגלות להשיב לשאלתה המבקשת לקבל את הנתונים הקיימים בהן, בחתך כזה או אחר מהפרמטרים הקיימים במאגר, או כי הדבר מצריך השקעה בלתי סבירה של משאבים."**
18. המשיב הוא רשות ציבורית כמוגדר בסעיף 2 לחוק, וככזה כפוף לחוק, כאמור בסעיף 1 לחוק. המשיב מעמיד באתרו לרשות אזרחי ישראל מאגר של נתונים סביבתיים בנושאים שונים, ביניהם ים וחופים, פסולת, איכות אויר וקרקעות מזוהמות ודלקים. המידע באתר, דוחות וגליונות נתונים, הינו גולמי או מעובד. מכאן, רואה עצמו המשיב כאחראי על סיפוק נתונים בענייני הסביבה והגנתה לציבור הרחב.
19. בנוסף, מציין המשיב באתרו כי "המשרד להגנת הסביבה רואה חשיבות גדולה בהעמדת מידע סביבתי לרשות הציבור, מתוך שאיפה להגביר את המודעות ולרתום את הציבור לעשייה סביבתית", ומכיר בזכויות המוקנות מכוח חוק חופש המידע, בכפוף לסייגים.
20. בשיחת הטלפון עמה (ר' סעיף 4 לעיל) מסרה הממונה כי חלק מן החומר אמור להיות מפורסם באתר וכי היא תפעל לפרסומו. יצוין כי עובר להגשת הבקשה אכן התפרסמו באתר שני סקרי קרקע (מתוך עשרות בדיקות, יש להניח) ביחס לאחת מחמש התחנות שהתבקש מידע לגביהן. כלומר, החומר נמצא, נגיש לאיתור וניתן לפרסום.
21. תשובתה האחרונה של הממונה טרם הפניה לבית המשפט הינה ניסיון נוסף להתחמק ממסירת מידע, או בעצם, לדחות את הקץ.
22. המכתב האחרון, נספח ו' לעתירה, הינו הפעם הראשונה בה מתייחסת הממונה לסעיף 13 לחוק, העוסק במידע "הכולל פרטים על אודות צד שלישי, אשר מסירתו עלולה לפגוע בצד השלישי, והרשות הציבורית שוקלת לאפשר למבקש המידע לקבל את המידע". אלא שכאמור, הממונה לא ציינה מהו החומר שנכנס לגישתה לגדרי הסעיף; לא ציינה מיהם הצדדים השלישיים; לא ציינה מה החלטתה לגבי אותו מידע שלא הועבר לצדדים שלישיים – האם למסור המידע לעותרים אם לאו ומדוע.
23. העותרים יטענו כי אין לראות במידע שפורט בבקשה כזה הדורש התייחסות של צדדים שלישיים. מדובר על מידע ציבורי על סקרים שערכה רשות ציבורית. לא ייתכן שנתונים אודות זיהומים שגרמו צדדים שלישיים יוותרו חסויים וייהנו מהגנת סעיף 13 לחוק. מעבר לכך, לא ברור מתגובתה של הממונה כי

המידע "מועבר בימים אלו" להתייחסות צדדים שלישיים האם משמעו שהמידע הועבר להתייחסות צדדים שלישיים או טרם הועבר.

אין בכך כדי להפחית מהבקשה ביחס לכלל החומר ולכלל התחנות.

ד. מן הכלל אל הפרט

24. קרקע מזוהמת מהווה סיכון בריאותי לאדם, הן בקשר לצומח או חי הגדל עליה, הן בשל חשש החדירה למי התהום ולמקורות מים. זהו מפגע סביבתי ובריאותי קשה בקנה מידה ארצי.
25. דליפת דלקים הינה אחד הגורמים המרכזיים לזיהום קרקע. "אחת הבעיות הקשות בתחום איכות הסביבה בישראל כיום הן זיהומי דלק שחדרו לעומק הקרקע, תוצאה של זליגת דלקים ממכלים ישנים ומצנרת בתחנות דלק, מתקנים ובסיסים צבאיים, וכן זיהומים אחרים ממתקנים שפוננו מהשטחים שבהם פעלו שנים רבות"¹.
26. המחוקק קבע חובות דיווח רבות ומגוונות על פעילות תחנות דלק. "חברות הדלק לא רק עברו עבירות של זיהום מים, אלא מואשמות גם בהסתרת הנזק מהציבור ובאי־דיווח כנדרש על כשלים באטימות מיכלי דלק וצנרת. בכך הן מנעו לכאורה בדיקת זיהומי קרקע. על פי הדו"ח², שממצאיו נחשפים לראשונה, רק ב־38% מתחנות הדלק נמצא כי אין חשש לדליפות דלק לקרקע. בכל יתר התחנות חסרו נתונים, או שבניגוד להוראות החוק לא בוצעה בדיקה אף שחלפו חמש שנים מאז הבדיקה האחרונה, או שנתגלו בפועל דליפות"³.
27. בשנים האחרונות אותרו בישראל עשרות אתרים בהם קיים זיהום מוכח של קרקע ומים, כאשר אחד ממקורות הזיהום הוא דלקים.⁴ זיהומים אלו הופכים את האזורים המזוהמים להיות מסוכנים לבריאות ציבור המתגוררים בהם. לאור צפיפות המגורים ההולכת וגדלה ישנה חשיבות רבה בשמירה על הקרקע ובהכשרתה לסביבת מגורים ראויה.⁵
28. בשל מכלול סיבות אלה פנו העותרים בבקשת המידע נשוא עתירה זו.
29. המשרד להגנת הסביבה הפר ומפר את חובתו כרשות מנהלית למסור מידע לעותרות. הממונה ניצלה את מלוא הארכות המותרות בחוק למסירת המידע. הממונה מושכת זמן, ככל הנראה בשל בעיית מחסור בכח אדם במשרדה, כפי שציינה במכתב התגובה האחרון.

¹ "בדיקת אולטרה סאונד לקרקע? לא בישראל", מעריב 16.6.10.

² "ניתוח בדיקות אטימות מכלי דלק וצנרת תת קרקעיים" לשנת 2011.

³ "דו"ח של הטכניון חושף: חשד לדליפת רעלים לקרקע ב-200 תחנות דלק", כלכליסט 22.4.12.

⁴ מתוך אתר המשרד להגנת הסביבה:

<http://www.sviva.gov.il/subjectsenv/contaminatedsoil/fuelstoragecontainment/gasstations/pages/default.aspx>

⁵ מתוך אתר האינטרנט של אדם טבע ודין: <http://www.adamteva.org.il/?CategoryID=921&ArticleID=1616>

30. על הממונה מוטלת החובה למסור את המידע המבוקש, מעולם לא נטען וממילא מעולם לא הוכח כי התקיימו הסייגים לגילוי המידע הקבועים בחוק חופש המידע.

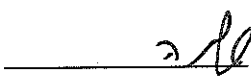
31. לביהמ"ש הנכבד הסמכות העניינית לדון בעתירה, לפי סעיף 17(א) לחוק, והסמכות המקומית בשל מקום מתן ההחלטה (או העדרה במקרה דנן) נשוא העתירה, לפי תקנות בתי משפט לעניינים מנהליים (סדרי דין), תשס"א-2000, סעיף 2(א).

ה. סוף דבר

32. תצהיר העותרת 1 מצ"ב לעתירה זו לאימות עובדותיה. על יסוד כל האמור בעתירה ובנספחיה, מתבקש בית-המשפט הנכבד להורות למשיבה למסור לידי העותרים את המידע המבוקש, כמפורט ברישא של העתירה ובמכתב נספח א', וזאת בהקדם האפשרי.

33. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לתת כל סעד נוסף כפי שימצא לנכון. בית המשפט מתבקש לחייב את המשיבה בהוצאות העותרים לרבות שכ"ט עו"ד ומע"מ כחוק.

גלית צ'בי, עו"ד

יותם שלמה, עו"ד

העותרים

העתירה נכתבה בסיוע הסטודנטים הדס אושר-להב ואיל זוקובסקי מהקליניקה לפרקטיקה ומדיניות סביבתית, אוניברסיטת בר-אילן.